

Woorden als Wapens

College 10: Effecten door combinaties van stijlmiddelen

Dr. M. (Maarten) van Leeuwen
m.van.leeuwen@hum.leidenuniv.nl

Universiteit Leiden

Kernbegrippen & positionering in de collegereeks

Vorige week

- Anaforische en deiktische verwijzingen
- 'we' als middel om afstand en nabijheid te creëren
 - 'we' als "identity cue"
 - Maar ook: ambiguïteit, verantwoordelijkheid delen, menselijk overkomen, ...)
- Belang van kritisch lezen en goede peer review
 - Vraagstelling
 - Methode
 - Resultaten
 - Conclusies

Deze week

- Effecten door combinaties van formuleringskeuzes
- Afstand en nabijheid in het parlementaire debat
- Strategieën om afstand en nabijheid in het parlementaire debat te verwezenlijken
- Stilistische realisatie van die strategieën

Universiteit Leiden

Vraagstelling: eenduidig? Helder?

Methode: corpussamenstelling? Analysemethode?

Resultaten: deugen de analyses? Deugt de *interpretatie* van die analyses

Conclusies: vloeien ze logisch voort uit de analyses en sluiten ze aan bij de vraagstelling

Vandaag zoomen we uit (combi van stijlmiddelen); sluiten aan bij het interpersoonlijke domein waar we vorige week ook naar hebben gekeken (maar dan breder). En demonstratie van combinatie van kwantitatief en kwalitatief onderzoek.

Relevantie van college van vandaag is tweeledig: 1) nadere uitwerking van het idee dat effecten het resultaat zijn van *combinaties* van formuleringskeuzes. Hebben we al aantal keer gezien in deze collegereeks, maar nog niet zo systematisch uitgewerkt als in de literatuur van deze week. 2) Vorige week gehad over 'we' als een middel om 'afstand/nabijheid' te creëren, maar is slechts een van vele stijlmiddelen. 'we' is een *identity cue*, maar dat is lang niet alleen zo voor dit stijlmiddel – *in the end* door *combinaties* van formuleringskeuzes.

Kersttoespraak koning Willem Alexander (fragmenten)

Gezond vijftig worden en dat met heel veel mensen samen mogen vieren is een fantastisch geschenk. Ik ben dankbaar dat ik dat dit jaar heb mogen beleven.

[...]

Het kleine en persoonlijke raakt met Kerstmis aan het grote en gemeenschappelijke. Dit zijn dagen waarin we beschutting zoeken, thuis of bij familie en vrienden. Voor even de onzekere wereld buitensluiten. Even niets anders aan het hoofd dan Stille Nacht of de Top 2000.

Maar hoezeer we ons ook behaaglijk terugtrekken in eigen kring, de buitenwereld roert zich achter de ruiten. De grote wereld achter de gordijnen is altijd hoorbaar en voelbaar en dringt zich aan ons op, soms beangstigend, soms uitnodigend.

‘Ik verkondig U grote blijdschap die heel het volk ten deel zal vallen’, zegt de engel tegen de herders. Een verkondiging aan ‘heel het volk’... Kerstmis verbindt ons nadrukkelijk met elkaar.

Dat zet aan tot nadenken over hoe we zelf in het leven staan. Is het: ieder voor zich en God voor ons allen? Of hebben we zelf een actieve rol in een groter geheel? En zo ja: welke dan?

Het valt niet altijd mee om te blijven geloven in de gemeenschap die we samen vormen. Helemaal niet in een land met zoveel verscheidenheid als het onze. Een land van vrije mensen waarin het antwoord op de vraag ‘wie ben ik?’ nooit volledig samenvalt met het antwoord op de vraag ‘wie zijn wij?’.

[...]

Bron: <https://www.koninklijkhuis.nl/documenten/toespraken/2017/12/25/kersttoespraak-van-zijne-majesteit-de-koning-25-december-2017>.

Weekopdracht 9

Kersttoespraak koning Willem Alexander (fragmenten)

Gezond vijftig worden en dat met heel veel mensen samen mogen vieren is een fantastisch geschenk. Ik ben dankbaar dat ik dat dit jaar heb mogen beleven.

[...]

Het kleine en persoonlijke raakt met Kerstmis aan het grote en gemeenschappelijke. Dit zijn dagen waarin **we** beschutting zoeken, thuis of bij familie en vrienden. Voor even de onzekere wereld buitensluiten. Even niets anders aan het hoofd dan Stille Nacht of de Top 2000.

Maar hoezeer **we ons** ook behaaglijk terugtrekken in eigen kring, de buitenwereld roert zich achter de ruiten. De grote wereld achter de gordijnen is altijd hoorbaar en voelbaar en dringt zich aan **ons** op, soms beangstigend, soms uitnodigend.

‘Ik verkondig U grote blijdschap die heel het volk ten deel zal vallen’, zegt de engel tegen de herders. Een verkondiging aan ‘heel het volk’... Kerstmis verbindt **ons** nadrukkelijk **met elkaar**.

Dat zet aan tot nadenken over hoe **we** zelf in het leven staan. Is het: ieder voor zich en God voor **ons** allen? Of hebben **we** zelf een actieve rol in een groter geheel? En zo ja: welke dan?

Het valt niet altijd mee om te blijven geloven in de gemeenschap die **we samen** vormen. Helemaal niet in een land met zoveel verscheidenheid als het **onze**. Een land van vrije mensen waarin het antwoord op de vraag ‘wie ben ik?’ nooit volledig samenvalt met het antwoord op de vraag ‘wie zijn **wij**?’.

[...]

Bron: <https://www.koninklijkhuis.nl/documenten/toespraken/2017/12/25/kersttoespraak-van-zijne-majesteit-de-koning-25-december-2017>.

Weekopdracht 9

Universiteit Leiden

Door de naamwoordstijl te gebruiken koppel je de handeling en de uitvoerder los van elkaar, waardoor de beschreven acties een algemener karakter (algemenere geldigheid) krijgen. De koning wil namelijk niet per se zeggen dat het fantastisch is dat hij vijftig is geworden en dat met veel mensen heeft gevierd. Hij zegt dat *in het algemeen geldt* dat het worden van vijftig (en nog gezond zijn) en dat met veel mensen mogen vieren een fantastisch geschenk is.

2. Publiekstypen in het Nederlandse parlementaire debat

Institutioneel doel	Taak volksvertegenwoordiger	Publiek
Autonoom doel	<ul style="list-style-type: none">• tot besluiten komen volgens de daarvoor geldende regels en procedures	leden van het kabinet en Tweede Kamerleden (‘de Haagse collega-politici’)
Representerend doel	<ul style="list-style-type: none">• publiekelijk verantwoording afleggen;• de legitimiteit van de politiek gestalte geven;• onder woorden brengen welke maatschappelijke problemen politieke prioriteit moeten krijgen	de samenleving (‘de mensen in het land’)

- Van Leeuwen (2015): opstelling t.o.v. beide publiekstypen in termen van ‘afstand’ en ‘nabijheid’
- Startpunt analyse: intersubjectieve indruk dat Wilders en Pechtold zich t.o.v. beide publiekstypen verschillend opstellen

Universiteit Leiden

Afstandelijke/nabije opstelling: zijn *graduele* begrippen, geen absolute.

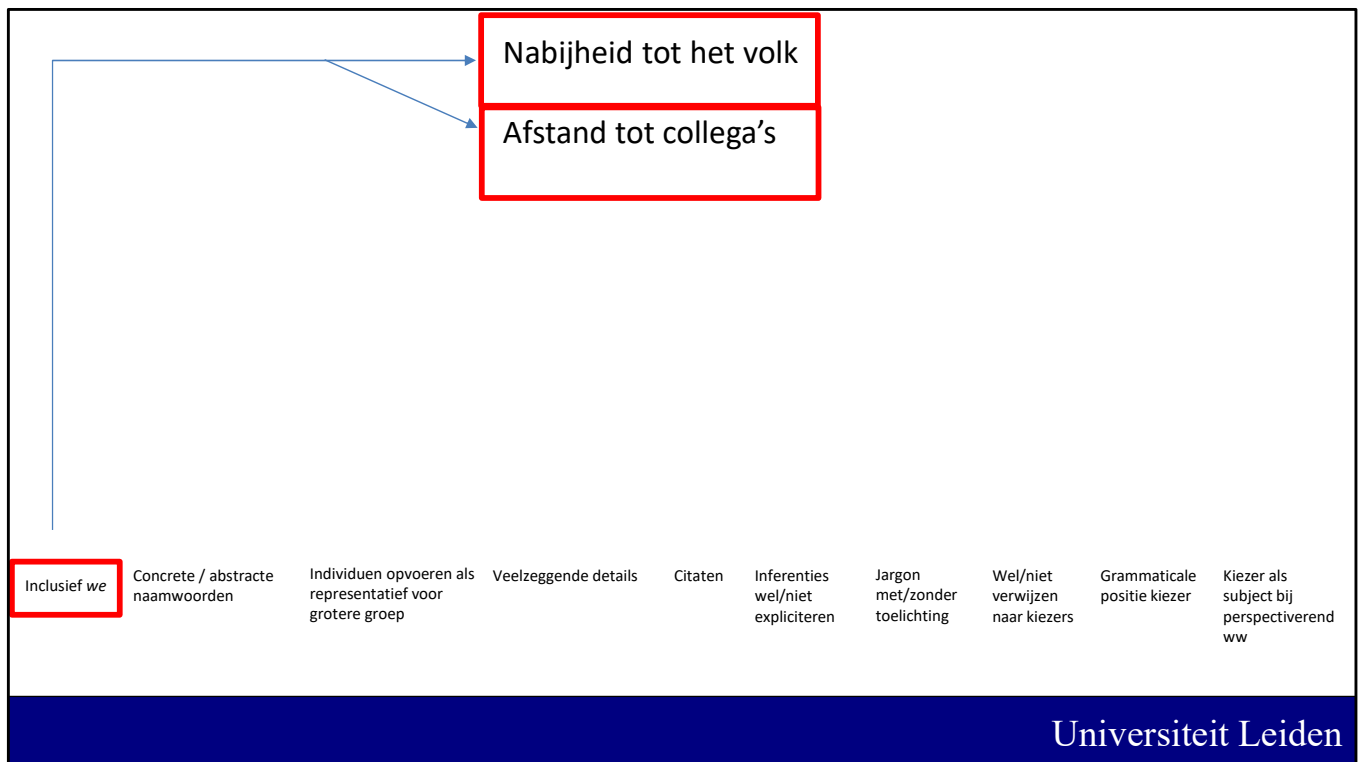
2. Besproken stijlmiddelen in Van Leeuwen (2015)

- Wel of niet verwijzen naar kiezers
- Kiezer in subject-, complement- of toevoegingspositie
- Kiezers in combinatie met perspectiverend werkwoord
- Vermijden van jargon
- Concreet taalgebruik
 - concrete woorden
 - individu opvoeren als representant van grotere groep
 - veelzeggende details
 - citaten
- Inferenties expliciteren
- Inclusief 'wij'

Onderlinge samenhang?

Universiteit Leiden

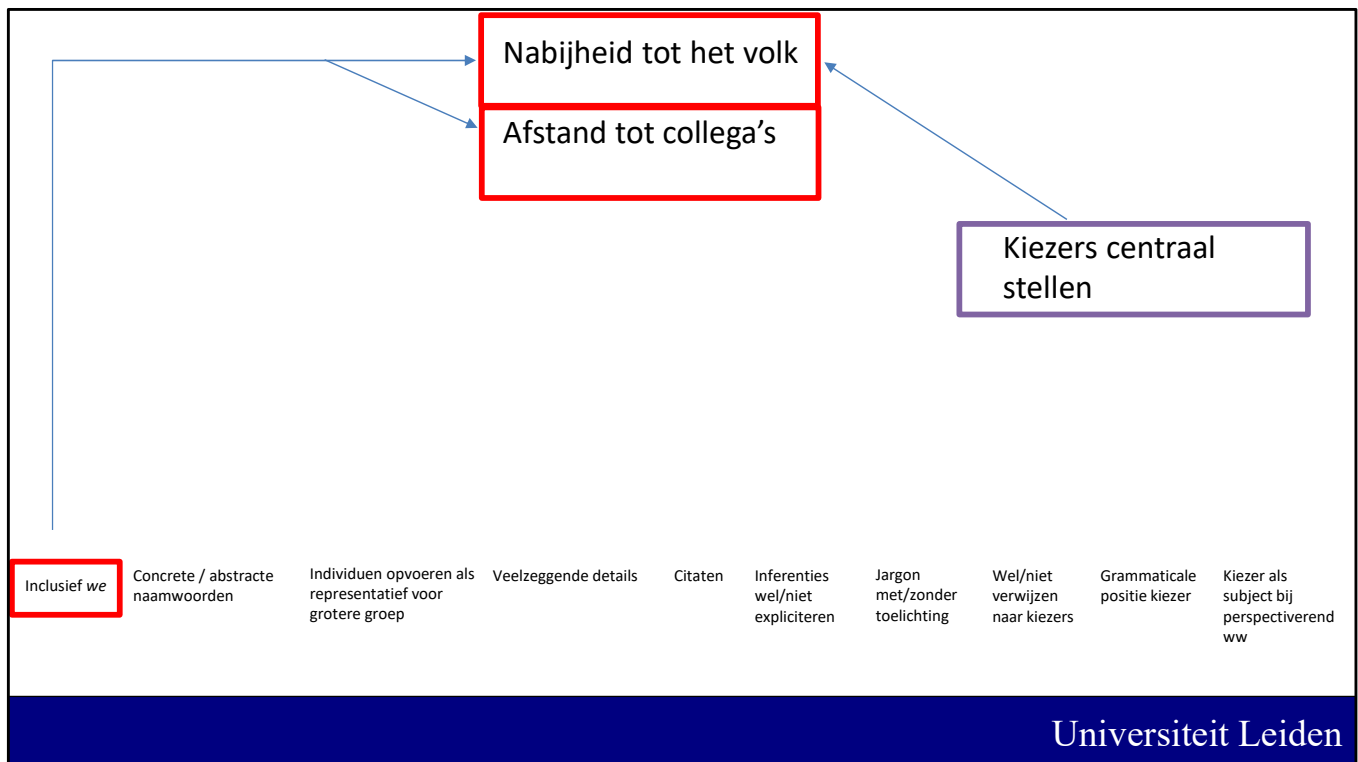
Artikeltje in Tekstblad toegevoegd om de onderlinge samenhang nog wat duidelijker te maken dan in het TvT-artikel gebeurt. En het laat zien dat Wilders ook in andere debatten soortgelijke dingen doet. En om nog een derde strategie (en de stilistische realisatie daarvan) aan de analyse toe te voegen)

Schematisch overzicht van besproken stijlmiddelen in Van Leeuwen (2015).

Biedt mogelijke verklaring waarom er zoveel op 'wij' gefocust wordt: directe link met afstand/nabijheid te leggen. Dat is bij andere stijlmiddelen indirecter.

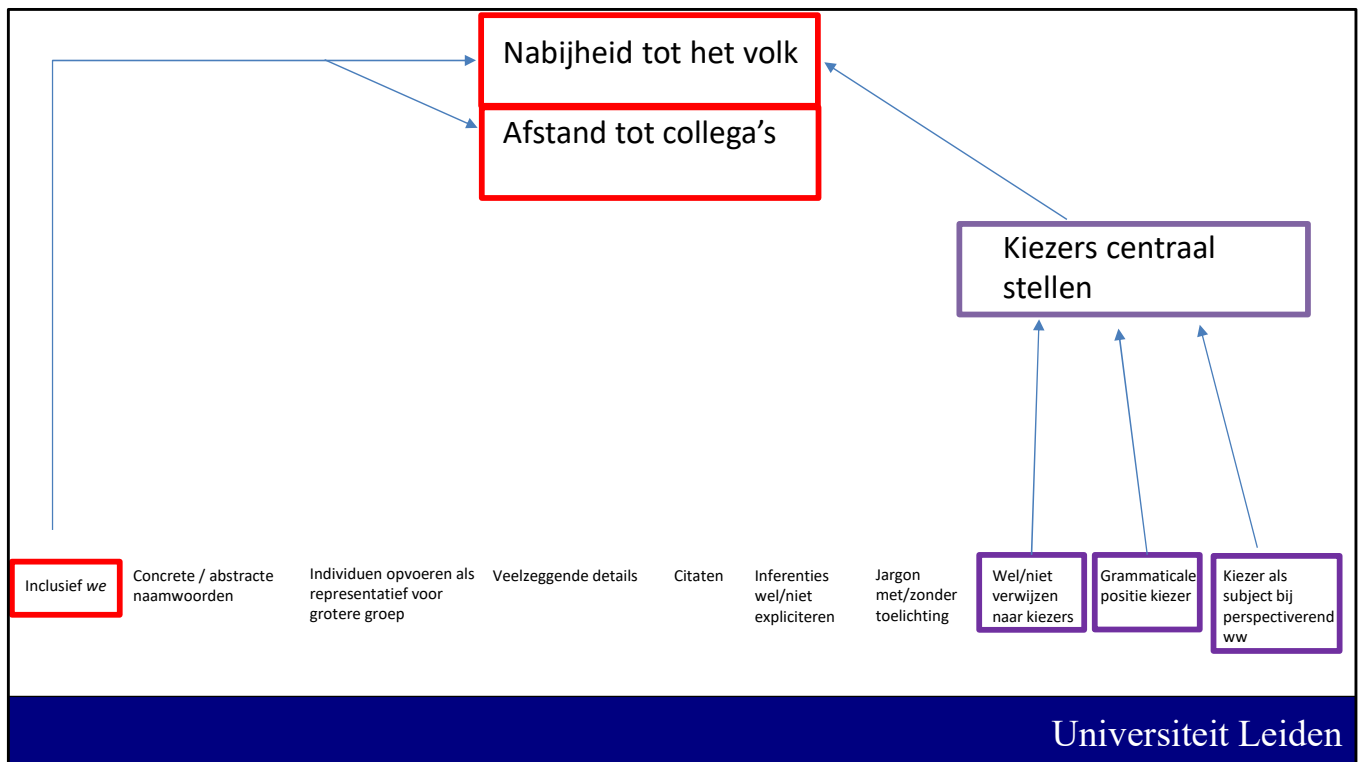
Wij/ gewonemensentaal relevant voor opstelling tov beide publiekstypen
Kiezers centraal stellen / negatieve bejegening collega's relevant voor 1 van beide publiekstypen

Schematisch overzicht van besproken stijlmiddelen in Van Leeuwen (2015).

Biedt mogelijke verklaring waarom er zoveel op 'wij' gefocust wordt: directe link met afstand/nabijheid te leggen. Dat is bij andere stijlmiddelen indirecter.

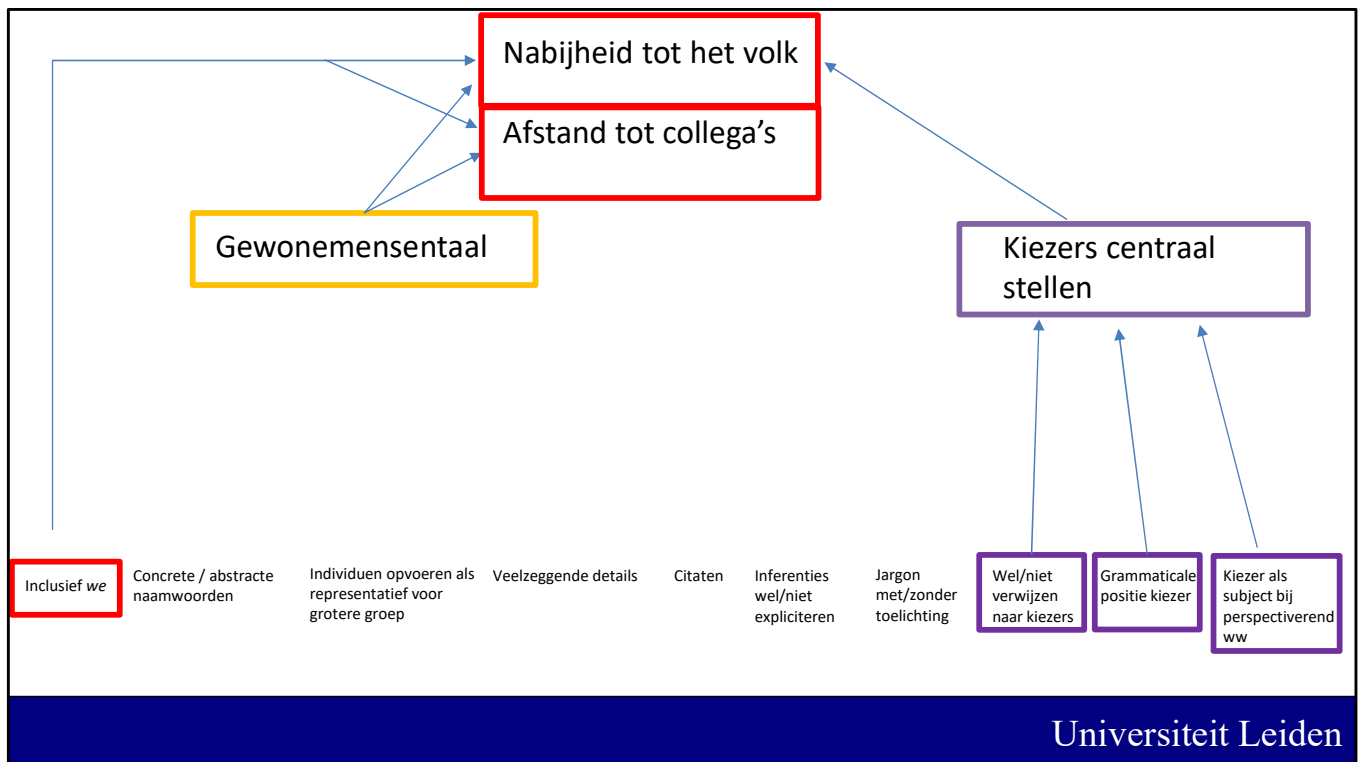
Wij/ gewonemensentaal relevant voor opstelling tov beide publiekstypen
Kiezers centraal stellen / negatieve bejegening collega's relevant voor 1 van beide publiekstypen

Schematisch overzicht van besproken stijlmiddelen in Van Leeuwen (2015).

Biedt mogelijke verklaring waarom er zoveel op 'wij' gefocust wordt: directe link met afstand/nabijheid te leggen. Dat is bij andere stijlmiddelen indirecter.

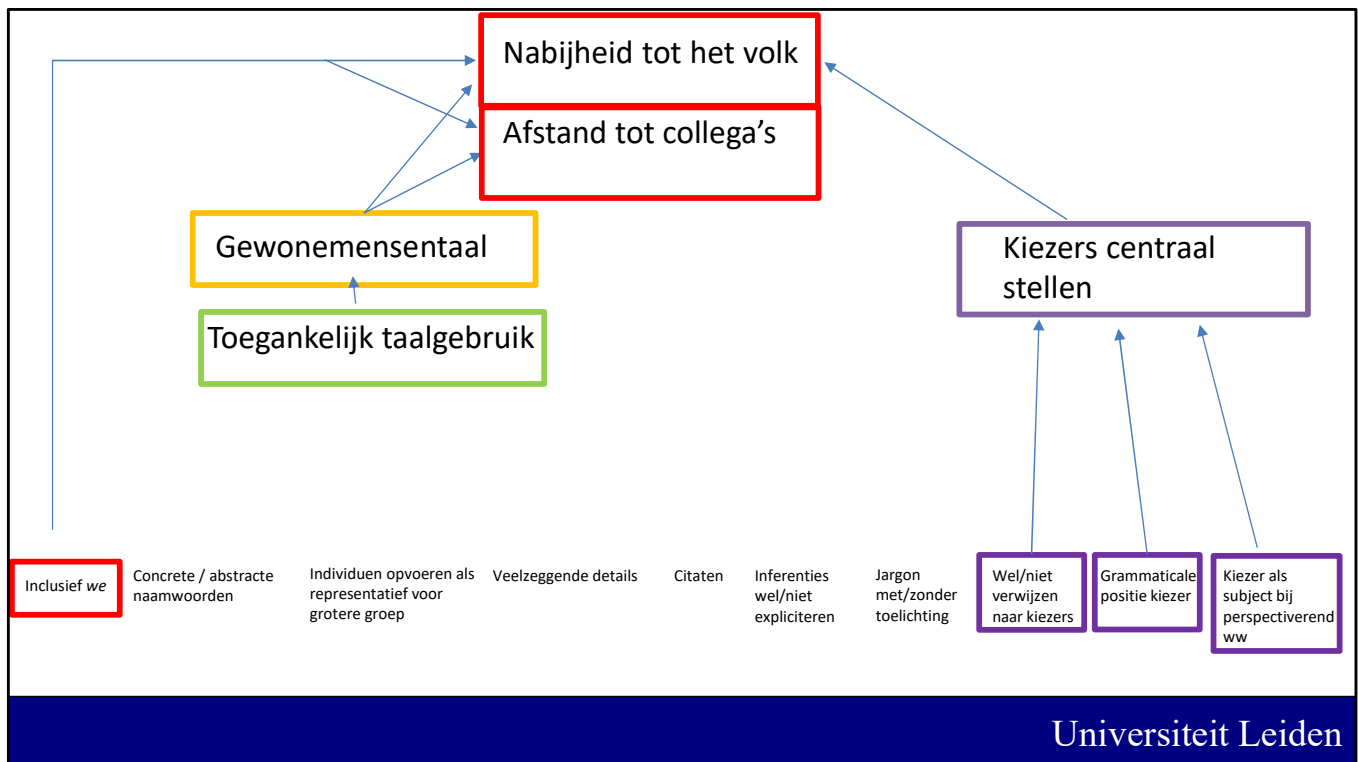
Wij/ gewonemensentaal relevant voor opstelling tov beide publiekstypen
Kiezers centraal stellen / negatieve bejegening collega's relevant voor 1 van beide publiekstypen

Schematisch overzicht van besproken stijlmiddelen in Van Leeuwen (2015).

Biedt mogelijke verklaring waarom er zoveel op 'wij' gefocust wordt: directe link met afstand/nabijheid te leggen. Dat is bij andere stijlmiddelen indirecter.

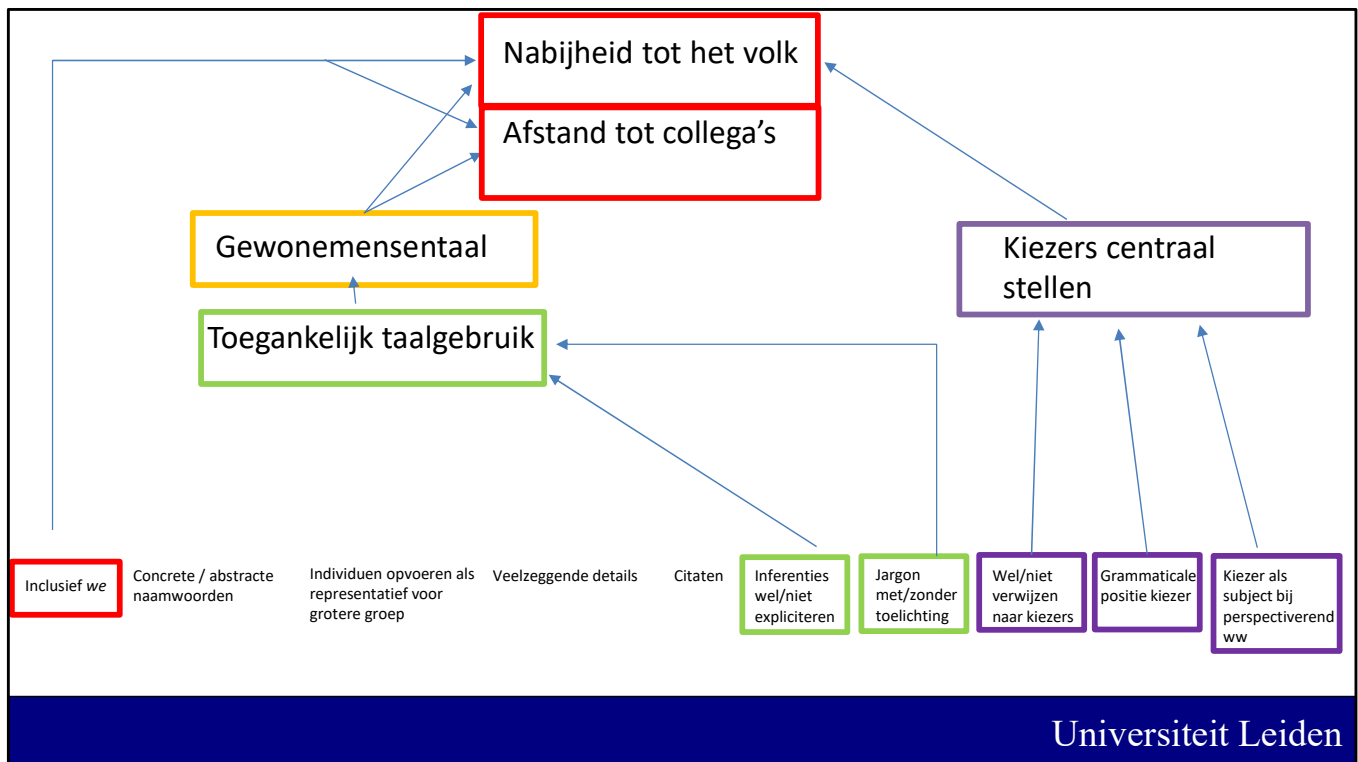
Wij/ gewonemensentaal relevant voor opstelling tov beide publiekstypen
Kiezers centraal stellen / negatieve bejegening collega's relevant voor 1 van beide publiekstypen

Schematisch overzicht van besproken stijlmiddelen in Van Leeuwen (2015).

Biedt mogelijke verklaring waarom er zoveel op 'wij' gefocust wordt: directe link met afstand/nabijheid te leggen. Dat is bij andere stijlmiddelen indirecter.

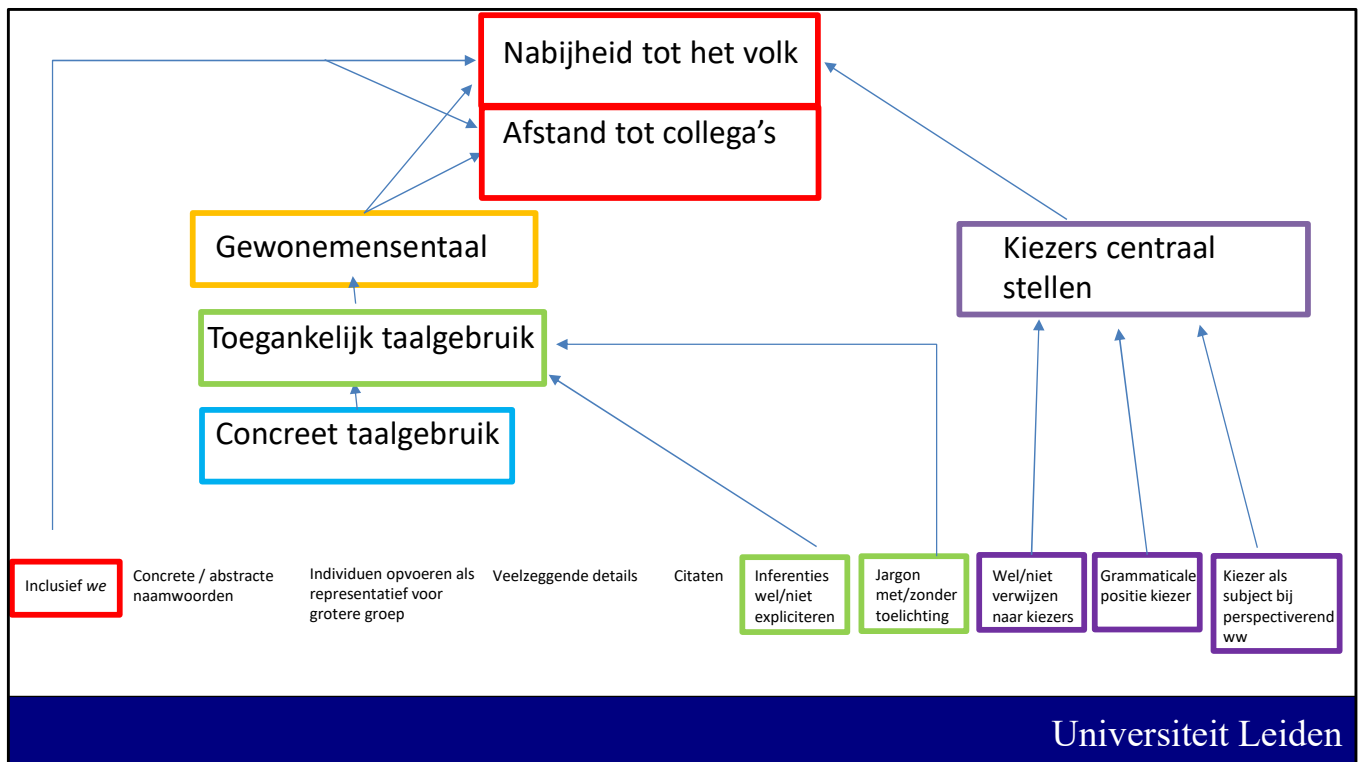
Wij/ gewonemensentaal relevant voor opstelling tov beide publiekstypen
Kiezers centraal stellen / negatieve bejegening collega's relevant voor 1 van beide publiekstypen

Schematisch overzicht van besproken stijlmiddelen in Van Leeuwen (2015).

Biedt mogelijke verklaring waarom er zoveel op 'wij' gefocust wordt: directe link met afstand/nabijheid te leggen. Dat is bij andere stijlmiddelen indirecter.

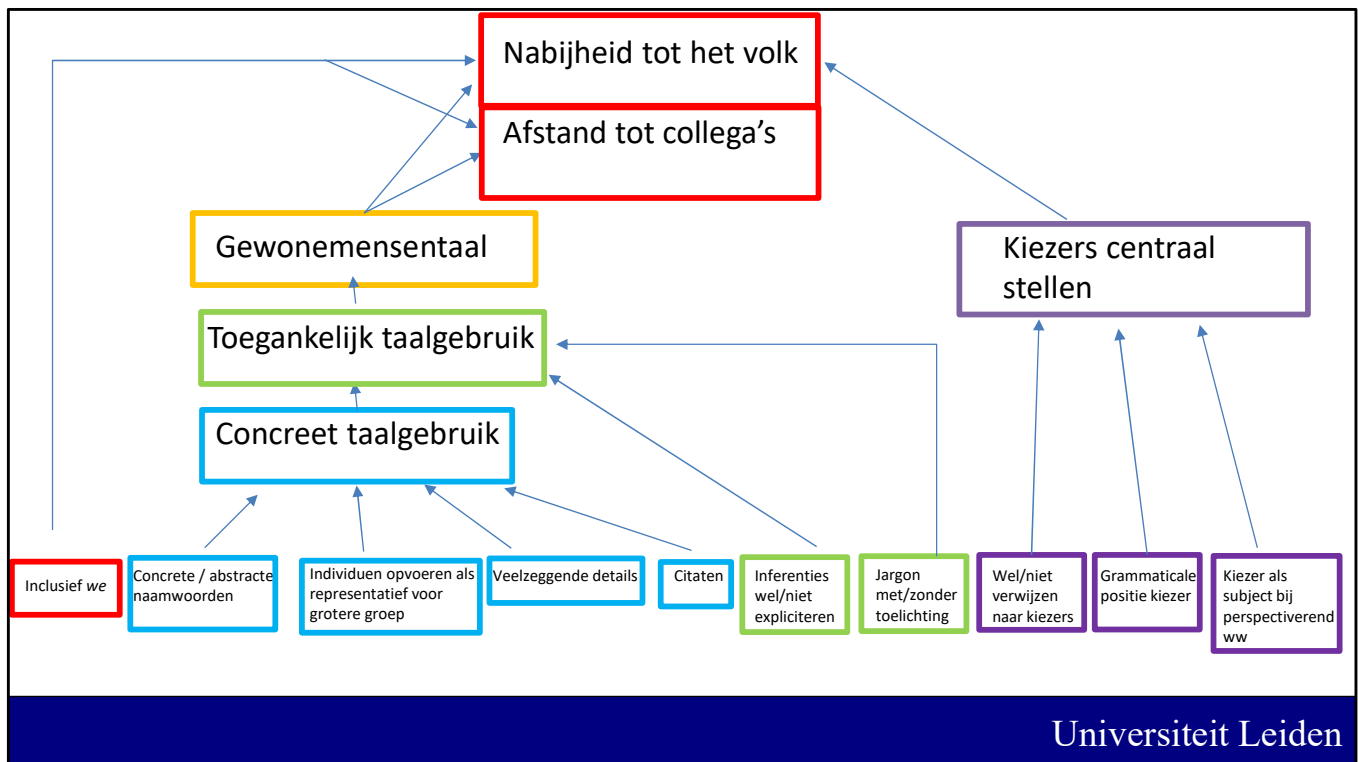
Wij/ gewonemensentaal relevant voor opstelling tov beide publiekstypen
Kiezers centraal stellen / negatieve bejegening collega's relevant voor 1 van beide publiekstypen

Schematisch overzicht van besproken stijlmiddelen in Van Leeuwen (2015).

Biedt mogelijke verklaring waarom er zoveel op 'wij' gefocust wordt: directe link met afstand/nabijheid te leggen. Dat is bij andere stijlmiddelen indirecter.

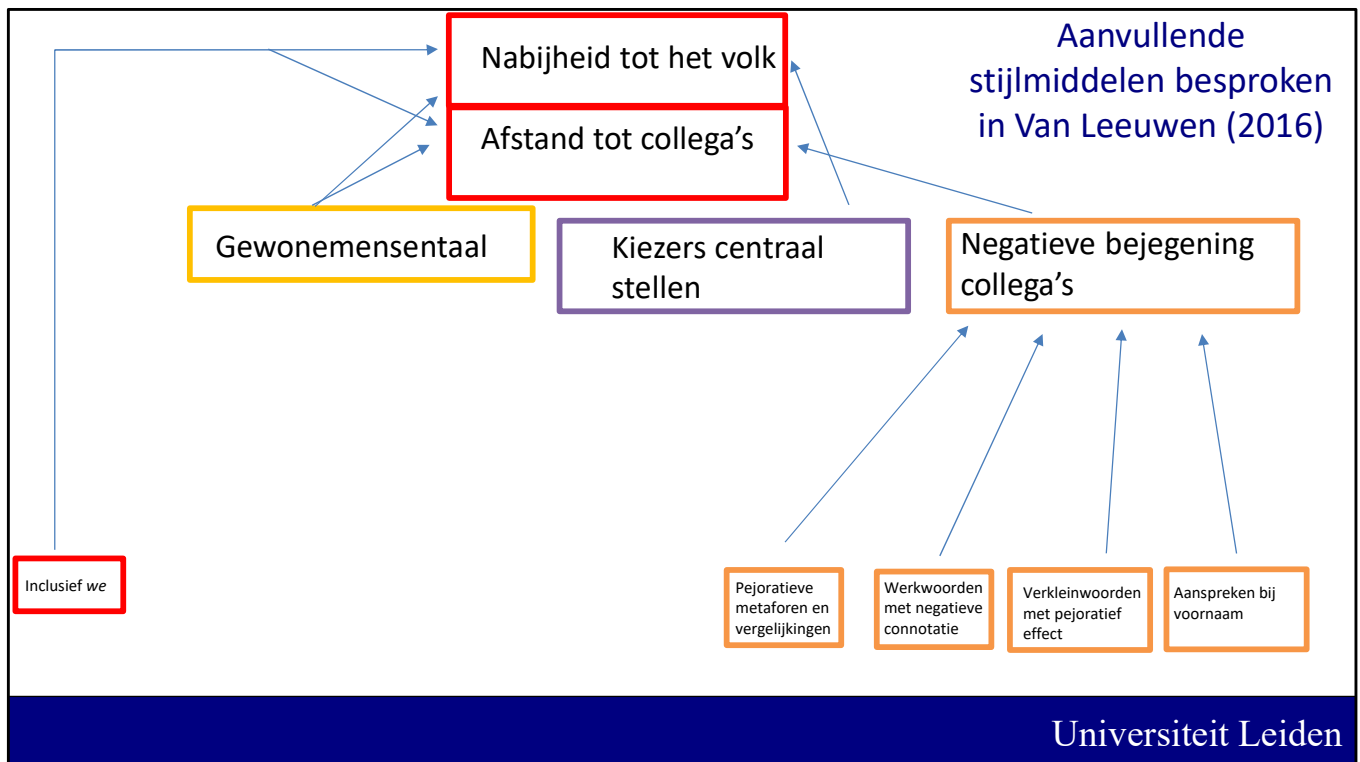
Wij/ gewonemensentaal relevant voor opstelling tov beide publiekstypen
Kiezers centraal stellen / negatieve bejegening collega's relevant voor 1 van beide publiekstypen

Schematisch overzicht van besproken stijlmiddelen in Van Leeuwen (2015).

Biedt mogelijke verklaring waarom er zoveel op 'wij' gefocust wordt: directe link met afstand/nabijheid te leggen. Dat is bij andere stijlmiddelen indirecter.

Wij/ gewonemensentaal relevant voor opstelling tov beide publiekstypen
 Kiezers centraal stellen / negatieve bejegening collega's relevant voor 1 van beide publiekstypen

Schematisch overzicht van besproken stijlmiddelen in Van Leeuwen (2015).

Biedt mogelijke verklaring waarom er zoveel op 'wij' gefocust wordt: directe link met afstand/nabijheid te leggen. Dat is bij andere stijlmiddelen indirecter.

2. Methode

1. Identificatie van stijlmiddelen

- Bottomup & topdown
- Checklist

Mogelijke tegenwerpingen

- ? 'Vlinders vangen' (witte/zwarte zwanen)?
- ? Kwantitatief vs. Kwalitatief?

2. Claims over effecten van formuleringskeuzes (vgl. p.71)

- O.b.v. inzichten uit eerder onderzoek (indien beschikbaar)
- Beargumenteerde claims o.b.v. taalkundige analyse
 - Introspectie van competente taalgebruikers: claims hebben *intersubjectieve* basis
 - Vervolgonderzoek: experimenteel onderzoek (maar: heel ingewikkeld!)

Universiteit Leiden

bottomup & topdown:

Intersubjectieve basis: *vriendjes van de pers* / Nou, Alexander => we voelen allemaal aan dat een pejoratief effect heeft.

Stilistisch onderzoek is comparatief, relatief en gradueel

2. Complementen vs. toevoegingen

'Zin' = predikaat + subject

Piet heeft hard gewerkt.

Complementen: zinsdelen waarvan aanwezigheid door het werkwoord worden geïmpliceerd

Piet heeft Mike_[D.OBJ] verslagen.

Marie heeft Jennifer_[IND.OBJ] een fotoalbum_[D.OBJ] aangeboden.

Toevoegingen: zinsdelen die *niet* worden opgeroepen door de betekenis van het werkwoord.

Piet heeft Mike eindelijk verslagen tijdens het wielerkampioenschap.

Marie heeft Jennifer een fotoalbum aangeboden ter gelegenheid van haar 50e verjaardag.

Universiteit Leiden

Gaat in feite om semantische rollen.

2. Syntactische positie & prominentie van informatie

Er komt lastenverlichting **voor burgers en bedrijven**. (P08.38)

Het kabinet geeft **burgers en bedrijven** lastenverlichting.

Burgers en bedrijven krijgen lastenverlichting.

Wat nu nodig is, is een optimistische visie, een vernieuwingsagenda met als uitgangspunt gelijke kansen **voor insiders en outsiders, voor alleenstaanden en koppels, voor jong en oud**, (...). (P09.89)

Wat nu nodig is, is dat we **insiders en outsiders, alleenstaanden en koppels, jong en oud** (...) gelijke kansen geven, door een optimistische visie, door een vernieuwingsagenda met dit als uitgangspunt.

Wat nu nodig is, is dat **insiders en outsiders, alleenstaanden en koppels, jong en oud** (...) gelijke kansen krijgen, door een optimistische visie, een vernieuwingsagenda met dit als uitgangspunt.

2. Syntactische positie & prominentie van informatie

Er komt al in 2010 meer geld in de portemonnee van **heel veel mensen**, doordat wij de tarieven van de tweede schijf met 3% verlagen.

We geven al in 2010 **heel veel mensen** meer geld in hun portemonnee, doordat wij de tarieven van de tweede schijf met 3% verlagen.

Heel veel mensen krijgen al in 2010 meer geld in hun portemonnee, doordat wij de tarieven van de tweede schijf met 3% verlagen (W09.145)

Een los eindje uit college 3...

<https://www.youtube.com/watch?v=zcmwrdoPFFg> (Wilders, APB 2009)

Universiteit Leiden

Renée. Er zit trouwens onderliggend ook nog wel iets van politiek is een reis in.

Wilders, APB 2009

Het kabinet is vastgelopen **als een oude auto** die vastzit in het mulle zand. Het **piept** nog een beetje en het **kraakt**, maar iedereen kan zien dat **het beestje** nooit meer **een meter** zal **rijden**. De **accu** is leeg. (...) Dit zou om te lachen zijn, als het niet ging om de toekomst van Nederland. Dan kon je pret hebben om dat clubje hulpelozen dat angstig door de **beslagen ruit** naar buiten kijkt, hopen dat iemand ze kan vertellen welke kant ze op moeten. (...)

Wouter **zit achter het stuur**. André **zit in het babyzitje**. Jan Peter, die alles best vindt, zit vooraan omdat hij tevreden is zolang hij maar **voarin** mag zitten. Voordat **deze auto stil kwam te staan** in het bos hebben ze **onderweg** nog geprobeerd wat **ballast overboord te zetten**. Mevrouw Vogelaar werd als eerste aan een boom gebonden. De heer Aboutaleb **stapte** met al zijn paspoorten **uit** bij de halte Rotterdam. De heer Van Geel had het liefst **de afslag Brabant gepakt** om commissaris van de Koningin te worden. Jan Peter roept steeds “ik wil naar Brussel”. De Al Gorepapegaai van dit gezelschap, mevrouw Cramer, tettert **vanaf de achterbank** “niet zo **hard rijden**, dat is slecht voor de ijsberen”.

De enige **route** die de Partij van de Arbeid voorstelt om te **rijden**, zijn nog wat extra **rondjes** rond de grachtengordel. Minister-president, stop er toch mee. Stuur die **roestbak** naar de **sloperij** en incasseer die **slooppremie**. (Wilders, APB 2009)

Universiteit Leiden

Abstracte onderwerpen:

- zintuiglijk beschrijven met beeldspraak (groen),
- details (blauw),
- werkwoorden die verschillende zintuigen aanspreken (rood),
- Opsomming (onderstrepingen)
- Spreken over individuen (idem)
- Citaten (oranje)
- **Gebruik van de ott**

Wilders: beschrijft een abstracte kwestie dat het kabinetsbeleid faalt

Wilders, APB 2009

Het kabinet is vastgelopen **als een oude auto die vastzit in het mulle zand**. Het **piept** nog een beetje en het **kraakt**, maar iedereen kan **zien** dat het beestje nooit meer **een meter** zal rijden. De accu is leeg. (...) Dit zou om te lachen zijn, als het niet ging om de toekomst van Nederland. Dan kon je pret hebben om dat clubje hulpelozen dat **angstig** door de **beslagen** ruit naar buiten kijkt, hopen dat iemand ze kan vertellen welke kant ze op moeten. (...)

Wouter zit achter het stuur. André zit in het babyzitje. Jan Peter, **die alles best vindt**, zit vooraan omdat hij tevreden is zolang hij maar voorin mag zitten. Voordat deze auto stil kwam te staan in het bos hebben ze onderweg nog geprobeerd wat **ballast overboord** te zetten. Mevrouw Vogelaar werd als eerste aan een boom gebonden. De heer Aboutaleb **stapte met al zijn paspoorten uit bij de halte Rotterdam**. De heer Van Geel had het liefst **de afslag Brabant** gepakt om commissaris van de Koningin te worden. Jan Peter roept steeds **"ik wil naar Brussel"**. De Al Gorepapegaai van dit gezelschap, mevrouw Cramer, tettert vanaf de achterbank **"niet zo hard rijden, dat is slecht voor de ijsberen"**.

De enige **route** die de Partij van de Arbeid voorstelt om te **rijden**, zijn nog wat extra **rondjes** rond de grachtengordel. Minister-president, stop er toch mee. Stuur die **roestbak** naar de **sloperij** en incasseer die **slooppremie**. (Wilders, APB 2009)

Universiteit Leiden

Abstracte onderwerpen:

- zintuiglijk beschrijven met beeldspraak (groen),
- details (blauw),
- werkwoorden die verschillende zintuigen aanspreken (rood),
- Opsomming (onderstrepingen)
- Spreken over individuen (idem)
- Citaten (oranje)
- **Gebruik van de ott**

Wilders: beschrijft een abstracte kwestie dat het kabinetsbeleid faalt

Wilders, APB 2009

Ik rond af; (...). Nederland zou er zonder dit kabinet zo veel beter kunnen uitzien, rijker, veiliger, socialer, Nederlandser. De elite droomt haar zoete roze dromen, maar het volk is niet gek. De mensen die al decennialang belazerd worden, pikken het niet langer. Verandering hangt in de lucht. Hoop gloort aan de horizon. Je proeft het overal, er is ook geen houden meer aan. Iedereen ziet het, behalve die mensen in vak K uit dat autootje, in het holst van de nacht, midden in het bos, vastgelopen in het mulle zand. De accu is leeg, het is aardedonker en doodstil. Een hondje plast tegen het voorwiel. De heer Van der Laan eet zijn laatste broodje halal vlees. Het kan niet veel langer meer duren. De wilde dieren ruiken hun angstzweet al. Niemand durft nog iets te zeggen. Wouter verbergt zijn angstige blik achter zijn gedeclareerde Ray-Banzonnebril. Ze zijn allemaal de weg kwijt. Niemand die nog iets om ze geeft. De stilte, de doodse stilte in het autootje waar u met zijn allen trillend in zit, die doodse stilte wordt alleen doorbroken door het tomtommetje dat tegen het kabinet zegt: eindpunt bereikt. [...] Het is tijd voor nieuwe verkiezingen. [...]

Universiteit Leiden

Ik rond af; (...). Nederland zou er zonder dit kabinet zo veel beter kunnen uitzien, rijker, veiliger, socialer, Nederlands. De elite droomt haar zoete roze dromen, maar het volk is niet gek. De mensen die al decennialang belazerd worden, pikken het niet langer. Verandering hangt in de lucht. Hoop gloort aan de horizon. Je proeft het overal, er is ook geen houden meer aan. Iedereen ziet het, behalve die mensen in vak K uit dat autootje, in het holst van de nacht, midden in het bos, vastgelopen in het mulle zand. De accu is leeg, het is aardedonker en doodstil. Een hondje plast tegen het voorwiel. De heer Van der Laan eet zijn laatste broodje halal vlees. Het kan niet veel langer meer duren. De wilde dieren ruiken hun angstzweet al. Niemand durft nog iets te zeggen. Wouter verbergt zijn angstige blik achter zijn gedeclareerde Ray-Ban zonnebril. Ze zijn allemaal de weg kwijt. Niemand die nog iets om ze geeft. De stilte, de doodse stilte in het autootje waar u met zijn allen trillend in zit, die doodse stilte wordt alleen doorbroken door het tomtommetje dat tegen het kabinet zegt: eindpunt bereikt. [...] Het is tijd voor nieuwe verkiezingen. [...]

Universiteit Leiden

Einde toespraak komt Wilders weer terug op de autometafoor

zintuiglijk beschrijven met beeldspraak (groen), details (blauw), werkwoorden die verschillende zintuigen aanspreken (rood), gebruik van citaten

4. Weekopdracht – Marijnissen vs. Ploumen

- a. Maak een lijstje van stijlmiddelen die Van Leeuwen (2015) onderscheidt.
- b. Welk van deze stijlmiddelen zie je terugkomen in onderstaande passages van Marijnissen en Ploumen? Geef steeds concrete voorbeelden (verwijs naar specifieke regelnummers).
- c. Wat kun je uit je stijlobservaties onder b) afleiden over de opstelling van Marijnissen en Ploumen in de geanalyseerde fragmenten t.o.v. de twee publiekstypen die Van Leeuwen (2015) onderscheidt?

4. Weekopdracht

- **Kiezers centraal stellen**
 - Wel/niet verwijzen naar de kiezer?
 - Syntactische positie kiezer: subject, complement of toevoeging?
 - Kiezer als subject bij 'perspectiverend werkwoord'?
 - **Toegankelijk taalgebruik**
 - Jargon: met/zonder toelichting?
 - Inferenties expliciteren?
 - Concreet taalgebruik?
 - Concrete/abstracte naamwoorden?
 - Individuen opvoeren als representatief voor grotere groep?
 - Veelzeggende details?
 - Citaten?
 - **Inclusief/exclusief 'wij'?**
- **Negatieve bejegening**
 - Pejoratieve metaforen en vergelijkingen
 - Werkwoorden met negatieve connotatie
 - Verkleinwoorden met pejoratief effect
 - Aanspreken bij voornaam

Dank u wel, voorzitter. Ten einde raad, dat zijn de mensen in de wijk Moerwijk in Den Haag, omdat de ratten letterlijk door hun huizen en door de straten lopen. In Apeldoorn worden mensen op dit moment gedwongen om uit een kleinschalige zorginstelling, het Kristal, te verhuizen, terwijl ze dat niet willen. In Venray maken mensen zich zorgen, want de huisartsenpost is gesloten en de dichtstbijzijnde is in Venlo, 30 kilometer verderop.

De Rotterdammers uit de Tweebosbuurt, maar ook mensen bij wie ik geweest ben in Uden, Wit Korea, en de mensen die wonen in de wijk Jericho in Amersfoort, worden hun huis uit gejaagd, omdat dat wordt gesloopt. De inwoners van de Indische buurt in Groningen kunnen eigenlijk niet meer gewoon een normaal huis kopen in hun eigen omgeving, omdat de beleggers daar alle huizen opkopen.

Voorzitter. De afgelopen weken en maanden, waaruit deze voorbeelden komen, zijn wij als SP samen met deze mensen ten strijde getrokken tegen verslechteringen in hun buurt. Samen met die mensen hebben we geknokt voor verbeteringen in hun buurt. Want de buurten die ik opnoem, zijn vaak vergeten buurten. Het zijn vergeten buurten. Zo voelen mensen dat ook. Het trieste is wel dat juist deze vergeten buurten op dit moment heel erg weinig — niks, zou ik willen zeggen — van dit demissionaire kabinet kunnen verwachten.

[...]

Dan het onderwijs. Ik weet niet, voorzitter, of u die spotjes op de radio ook weleens hoort, maar ik erger me er kapot aan: "Wilt u ook het beste onderwijs voor uw kind? Kies dan voor particulier onderwijs." Altijd als ik dat spotje hoor, denk ik: zou er nou één ouder zijn in Nederland die denkt: nou nee, ik wil niet het beste voor mijn kind? Natuurlijk, alle ouders willen het beste voor hun kind, maar niet alle ouders kunnen €30.000 per jaar betalen voor, ik noem maar wat, Luzac.

Voorzitter. [...] Heel veel [...] mensen in ons land kunnen niet vooruit omdat ze onzeker zijn over hun bestaan. Mensen in Loppersum, die door de aardbevingen de scheuren in de gevels hebben zien ontstaan en die al jaren wachten op versteviging van hun huizen. Gezinnen in Wijk aan Zee, waar het kankerverwekkende deeltjes regent boven het dorp, waardoor de kinderen maar beter niet meer buiten kunnen spelen. Maar die mensen leggen zich er niet bij neer. Die komen in actie.

Buurtnetwerk Limmel, de Groninger Bodem Beweging, Frisse Wind: ze komen op voor zichzelf, hun dorp, hun buurt, hun kinderen. Ze binden de strijd aan. En zij verwachten antwoorden. Ze verwachten antwoorden, oplossingen, het inlossen van eerder gedane beloftes.

Zij kijken daarvoor ook naar dit kabinet. Maar dit kabinet kijkt de andere kant op. Dat maakt mensen boos en dat is terecht, want er staat heel veel op het spel. Kunnen de projectontwikkelaars doorgaan met hun megalomane projecten? Kan de industrie doorgaan met haar ziekmakende en vervuilende uitstoot? Kan de NAM doorgaan met het ontlopen van haar verantwoordelijkheid? Kunnen beleggers en grondeigenaars blijven speculeren?

Of wint ons gezond verstand? De zekerheid van het bestaan? Een schone en veilige leefomgeving waar je thuis bent en waar je je thuis voelt? Van wie zijn onze steden en dorpen eigenlijk? Van wie is ons land? Van het grote geld of van ons allemaal?

Voorzitter. Het antwoord op deze vragen bepalen we samen. De sociaaldemocratie weet dat morgen beter kan worden als we vandaag samenwerken. Samen staan we sterker. Samen kunnen we de wereld eerlijker en mooier maken, door krachten te bundelen tussen mensen, samen met maatschappelijke bewegingen, vakbonden en politieke partijen. Samen met hen kunnen we zekerheid vergroten, ongelijkheid verkleinen, vooruitgang mogelijk maken.

Universiteit Leiden

Wel of niet verwijzen naar kiezers

Marijnissen verwijst bijvoorbeeld naar de kiezer in r. 1, 3, 4, 6, 7 en 12 (met het woord 'mensen'), 6 ('de Rotterdammers'), 8 ('de inwoners van de Indische buurt in Groningen'), 15 ('deze vergeten buurten') en in 21 en 22 ('alle ouders').

Ploumen verwijst bijvoorbeeld naar de kiezer in r. 1 ('heel veel mensen'), 2 ('mensen in Loppersum', 3-4 ('gezinnen in Wijk aan Zee'), 7 ('Buurtnetwerk Limmel, de Groninger Bodem Beweging, Frisse Wind', en veelvuldige verwijzingen naar de leden van deze bewegingen in de daaropvolgende regels met 'ze', 'zij', 'hun dorp / buurt / kinderen'), 17-18 ('onze steden / dorpen', 'ons land') en 21 ('mensen').

Kiezers presenteren als subject, complement of toevoeging

In de meeste gevallen presenteert Marijnissen de kiezers als subject, zoals in r. 1 ('*De mensen in de wijk Moerwijk in Den Haag* zijn ten einde raad'), 6 ('*De Rotterdammers uit de Tweebosbuurt* [...] worden hun huis uit gejaagd') en 14-15 ('Zo voelen *mensen* dat ook'). Er zijn echter ook gevallen waarin Marijnissen de kiezer als toevoeging presenteert, zoals in r. 11-12 ('samen met *deze mensen*', 'samen met *die mensen*').

Ook Ploumen presenteert de kiezer soms als subject (met name in de eerste regels), maar niet zo vaak als Marijnissen. Voorbeelden zijn r. 1 ('*heel veel mensen* kunnen niet vooruit'), 5-6 ('*die mensen* leggen zich er niet bij neer') en 11 ('*zij* kijken daarvoor ook naar dit kabinet'). Een aantal keer presenteert Ploumen de kiezer als complement (bijvoorbeeld in r. 11-12 ('dat maakt *mensen* boos')) of als toevoeging (bijvoorbeeld in r. 22 'samen met *hen*').

Kiezer + perspectiverend werkwoord

Marijnissen geeft het perspectief van de kiezer bijvoorbeeld weer in r. 14-15 ('zo *voelen* mensen dat ook' en 21-22 ('alle ouders *willen* het beste voor hun kind').

Ploumen geeft het perspectief van de kiezer éénmaal weer, in r. 8-9 ('zij *verwachten* antwoorden, oplossingen, het inlossen van eerder gedane beloftes').

Jargon - met of zonder toelichting

Marijnissen gebruikt nauwelijks jargon, of je zou 'zorginstelling' (r. 3), 'demissionaire' (r. 16) en 'particulier onderwijs' (r. 20). hiertoe moeten rekenen. Ze legt deze termen in ieder geval niet uit.

Woorden van Ploumen die je als jargon zou kunnen aanmerken: 'projectontwikkelaars' (r. 13), 'de NAM' (r. 14), 'speculeren' en 'beleggen' (r. 15) en 'sociaaldemocratie' (r. 19). Deze termen worden niet uitgelegd. Ook 'leefomgeving' (r. 17) kun je jargon noemen; in de daaropvolgende zin spreekt Ploumen van 'onze steden en dorpen', dit zou je kunnen duiden als uitleg.

Concrete of abstracte woorden

Marijnissen gebruikt, afgezien van de hierboven genoemde voorbeelden van jargoneske woorden, weinig abstracte naamwoorden. Uitzondering vormen 'verslechtingen' (r. 12) en 'het onderwijs' (r. 18). Marijnissen maakt haar toespraak zeer toegankelijk door veel concrete en beeldende woorden te gebruiken, zoals '*de ratten* letterlijk door hun huizen en door de straten lopen' (r. 2), '*... worden hun huis uit gejaagd*' (r. 7-8), '*hebben we geknukt*' (r. 13), '*spotjes*' (r. 18), '*ik erger me er kapot aan*' (r. 19) en '*Luzac*' (r. 23).

Ploumen gebruikt regelmatig abstracte naamwoorden. Naast de hierboven genoemde voorbeelden van jargoneske woorden, kun je bijvoorbeeld denken aan '*hun bestaan*' (r. 2), '*het inlossen van eerder gedane beloftes*' (r. 9-10), '*de industrie*' (r. 13), '*door krachten te bundelen tussen mensen*' (r. 21), '*maatschappelijke bewegingen*' (r. 22) en '*vooruitgang*' (r. 23). Anderzijds maakt Ploumen haar toespraak toegankelijker door concrete of beeldende woorden te gebruiken, zoals '*de scheuren in de gevels*' (r. 2), '*kankerverwekkende deeltjes*' (r. 4), '*dat maakt mensen boos*' (r. 12) en '*ons gezond verstand*' (r. 16).

Individen opvoeren als representatief voor een grotere groep

Marijnissen voert geen individuen op in de letterlijke zin (eenlingen), maar wel een veelvoud aan gespecificeerde groepen mensen die staan voor een veel grotere groep burgers in Nederland. Voorbeelden hiervan zijn 'de mensen in de wijk Moerwijk in Den Haag' (r. 1), 'mensen in Apeldoorn' (r. 2-3), 'mensen in Venray' (r. 4-5) en 'de inwoners van de Indische buurt in Groningen' (r. 8).

Voor Ploumen geldt hetzelfde. Voorbeelden zijn 'mensen in Loppersum' (r. 3), 'gezinnen in Wijk aan Zee' (r. 3-4) en 'buurtnetwerk Limmel, de Groninger Bodem Beweging, Frisse Wind' (r. 7).

Veelzeggende details

Dank u wel, voorzitter. Ten einde raad, dat zijn de mensen in de wijk Moerwijk in Den Haag, omdat de **ratten** letterlijk door **hun huizen** en door **de straten** lopen. In Apeldoorn worden mensen op dit moment gedwongen om uit een kleinschalige zorginstelling, **het Kristal**, te verhuizen, terwijl ze dat niet willen. In Venray maken mensen zich zorgen, want de huisartsenpost is gesloten en de dichtstbijzijnde is in Venlo, **30 kilometer verderop**.

De Rotterdammers **uit de Tweebosbuurt**, maar ook mensen bij wie ik geweest ben in Uden, **Wit Korea**, en de mensen die wonen in **de wijk Jericho** in Amersfoort, worden hun huis uit gejaagd, omdat dat wordt gesloopt. De inwoners van de Indische buurt in Groningen kunnen eigenlijk niet meer gewoon een normaal huis kopen in hun eigen omgeving, omdat de beleggers daar alle huizen opkopen.

Voorzitter. De afgelopen weken en maanden, waaruit deze voorbeelden komen, zijn wij als SP samen met deze mensen ten strijde getrokken tegen verslechteringen in hun buurt. Samen met die mensen hebben we geknokt voor verbeteringen in hun buurt. Want de buurten die ik opnoem, zijn vaak vergeten buurten. Het zijn vergeten buurten. Zo voelen mensen dat ook. Het trieste is wel dat juist deze vergeten buurten op dit moment heel erg weinig — niks, zou ik willen zeggen — van dit demissionaire kabinet kunnen verwachten.

[...]

Dan het onderwijs. Ik weet niet, voorzitter, of u die spotjes op de radio ook weleens hoort, maar ik erger me er kapot aan: "Wilt u ook het beste onderwijs voor uw kind? Kies dan voor particulier onderwijs." Altijd als ik dat spotje hoor, denk ik: zou er nou één ouder zijn in Nederland die denkt: nou nee, ik wil niet het beste voor mijn kind? Natuurlijk, alle ouders willen het beste voor hun kind, maar niet alle ouders kunnen **€30.000 per jaar** betalen voor, ik noem maar wat, **Luzac**.

Universiteit Leiden

Voorzitter. [...] Heel veel [...] mensen in ons land kunnen niet vooruit omdat ze onzeker zijn over hun bestaan. Mensen **in Loppersum**, die door de aardbevingen **de scheuren in de gevels** hebben zien ontstaan en die al jaren wachten op versteviging van hun huizen. Gezinnen in Wijk aan Zee, waar het **kankerverwekkende deeltjes** regent boven het dorp, waardoor **de kinderen maar beter niet meer buiten kunnen spelen**. Maar die mensen leggen zich er niet bij neer. Die komen in actie.

Buurtnetwerk Limmel, de Groninger Bodem Beweging, Frisse Wind: ze komen op voor zichzelf, hun dorp, hun buurt, hun kinderen. Ze binden de strijd aan. En zij verwachten antwoorden. Ze verwachten antwoorden, oplossingen, het inlossen van eerder gedane beloftes.

Zij kijken daarvoor ook naar dit kabinet. Maar dit kabinet kijkt de andere kant op. Dat maakt mensen boos en dat is terecht, want er staat heel veel op het spel. Kunnen de projectontwikkelaars doorgaan met hun megalomane projecten? Kan de industrie doorgaan met haar ziekmakende en vervuilende uitstoot? Kan de NAM doorgaan met het ontlopen van haar verantwoordelijkheid? Kunnen beleggers en grondeigenaars blijven speculeren?

Of wint ons gezond verstand? De zekerheid van het bestaan? Een schone en veilige leefomgeving waar je thuis bent en waar je je thuis voelt? Van wie zijn onze steden en dorpen eigenlijk? Van wie is ons land? Van het grote geld of van ons allemaal?

Voorzitter. Het antwoord op deze vragen bepalen we samen. De sociaaldemocratie weet dat morgen beter kan worden als we vandaag samenwerken. Samen staan we sterker. Samen kunnen we de wereld eerlijker en mooier maken, door krachten te bundelen tussen mensen, samen met maatschappelijke bewegingen, vakbonden en politieke partijen. Samen met hen kunnen we zekerheid vergroten, ongelijkheid verkleinen, vooruitgang mogelijk maken.

Universiteit Leiden

Citaten

Marijnissen gebruikt twee citaten:
“Wilt u ook het beste onderwijs voor uw kind? Kies dan voor particulier onderwijs.” (r. 19-20) en ‘nou nee, ik wil niet het beste voor mijn kind’ (r. 21), waarbij het tweede citaat natuurlijk geconstrueerd is als cynische reactie op het daarvoor geciteerde radiospotje.

Ploumen gebruikt geen citaten.

Veelzeggende details

Dank u wel, voorzitter. Ten einde raad, dat zijn de mensen **in de wijk Moerwijk** in Den Haag, omdat de **ratten** letterlijk door hun huizen en door de straten lopen. In Apeldoorn worden mensen op dit moment gedwongen om uit een kleinschalige zorginstelling, **het Kristal**, te verhuizen, terwijl ze dat niet willen. In Venray maken mensen zich zorgen, want de huisartsenpost is gesloten en de dichtstbijzijnde is in Venlo, **30 kilometer** verderop.

De Rotterdammers **uit de Tweebosbuurt**, maar ook mensen bij wie ik geweest ben in Uden, **Wit Korea**, en de mensen die wonen in **de wijk Jericho** in Amersfoort, worden hun huis uit gejaagd, omdat dat wordt gesloopt. De inwoners van **de Indische buurt** in Groningen kunnen eigenlijk niet meer gewoon een normaal huis kopen in hun eigen omgeving, omdat de beleggers daar alle huizen opkopen.

Universiteit Leiden

Inferenties expliciteren?

Dan het onderwijs. Ik weet niet, voorzitter, of u die spotjes op de radio ook weleens hoort, maar ik erger me er kapot aan: "Wilt u ook het beste onderwijs voor uw kind? Kies dan voor particulier onderwijs." Altijd als ik dat spotje hoor, denk ik: zou er nou één ouder zijn in Nederland die denkt: nou nee, ik wil niet het beste voor mijn kind? **Natuurlijk, alle ouders willen het beste voor hun kind**, maar niet alle ouders kunnen €30.000 per jaar betalen voor, ik noem maar wat, Luzac.[...]

Geen inferenties die geëxpliciteerd worden.

(Na de reeks retorische vragen die Ploumen opwerpt in r. 12-18 ('Kunnen de projectontwikkelaars doorgaan met hun megalomane projecten? (...) Van het grote geld of van ons allemaal?') volgt in r. 19 de zin 'Het antwoord op deze vragen bepalen we samen'. Strikt genomen vormt dit echter nog geen antwoord op de opgeworpen vragen, en wordt er dus geen inferentie geëxpliciteerd.)

Inclusief 'we'

Marijnissen maakt twee keer gebruik van inclusief 'wij': '*wij* als SP' (r. 11-12) en 'hebben *we* geknokt' (r. 13). Beide keren includeert ze hiermee haar eigen partij, maar niet de mensen in het land.

Ploumen maakt meermaals gebruik van inclusief 'wij', steeds om de mensen in het land te includeren, bijvoorbeeld in '*ons* land' (r. 1), '*ons* gezond verstand' (r. 16), '*onze* steden en dorpen' (r. 17-18), '*ons* land' (r. 18), '*van ons* allemaal' (r. 18), 'bepalen *we* samen' (r. 19).

Mogelijk interessante vakken in college 2

Taalbeheersing (eerdere vakken):

- Taal en communicatie
- Argumenteren en overtuigen
- Woorden als Wapens

Beide semesters:

- Accenttentamen Taalbeheersing

Accentwerkgroepen (semester 1):

- Van sollicitatiebrief tot haattweet: (on)beleefdheid en media

(semester 2):

- Strategische presentatie van argumentatie
- Kritisch denken, kritisch schrijven
- Creatief schrijven: vier cruciale keuzes
- Van sollicitatiebrief tot haattweet: (on)beleefdheid en media

Universiteit Leiden

<https://studiegids.universiteit leiden.nl/studies/7587/nederlandse-taal-en-cultuur#tab-2esenteren>

Psychologische mechanismes waarmee ons brein is uitgerust. Veel beslissingen neem je snel (Kahneman, route 1,2) Speelt ons soms parten bijv in rechtszaken - vervalt men soms toch in die valkuilen (aan de hand van wetenschapsfilosoof Ton Derksen). Tweede blok: mechanismen leiden tot drogredenen. Daarnaar kijken in het licht van nepnieuws, complottheorieën etc.

Wat Kritisch denken betreft, de studiegidstekst staat hier:

<https://studiegids.universiteit leiden.nl/courses/100090/kritisch-denken-kritisch-schrijven>

In blok 1 bekijken we de psychologische mechanismen die ons parten spelen bij het zoeken naar 'de waarheid', zoals dit belangrijk is in bijvoorbeeld rechtszaken: er is een verdachte situatie, bijvoorbeeld een lijk, of claims van gemanipuleerde verkiezingen, en dan moet worden achterhaald wat heeft zich precies afgespeeld | wat er precies aan de verdachte situatie is voorafgegaan. Maar 'de waarheid' wordt ook gezocht in alle gevallen waarin mensen een bepaalde situatie willen verklaren: de realiteit is zus en zo, maar hoe is dit ontstaan, wat zit daarachter enzovoort; daarom zullen we ons ook bezig houden met complottheorieën. Ook wordt aandacht besteed aan bewuste misleiding van het brein door fake news en propaganda.

Parten spelen: helaas is ons brein zo uitgerust dat we intuïtief voor de gemakkelijkste manier van redeneren kiezen (dit is een evolutionair verklaarbare overlevingsstrategie); echt rationeel iets proberen te doorgronden is iets wat ons brein niet van nature doet en waarvoor we hard moeten werken.

Belangrijke reclame voor dit vak is denk ik dat steeds wordt aangesloten bij wat zich in het nieuws aandient. recente casussen zullen worden behandeld, zoals complotten over COVID-19 en dwalingszaken die in het nieuws zijn.

Van Sol. Tot Haattweet: Hoe direct/indirect je moet zijn verschilt per cultuur, maar hangt daarbinnen ook af van de specifieke context en het medium. Heeft ook te maken met normen, die door de loop van tijd kunnen veranderen. In dit college bestuderen we aan de hand van een aantal beleefdheidstheorieën (van de klassieke theorie van Brown & Levinson tot de 'discursieve' theorie van bijv. Watts) hoe de keuze voor een meer of minder directe/beleefde formulering wordt bepaald door eigenschappen van cultuur, context en medium. In het eerste deel *beleefdheid*; in het tweede deel van de reeks onderzoeken we *onbeleefdheid*.

+ iets zeggen over scriptie

+ stagemogelijkheden benoemen, en buitenlandverblijf

Volgende week

College 11: Conversational human voice

Lezen: Van Hooijdonk & Liebrecht (2018)

Uitwerken: Weekopdracht (lever de dag voor 17.00 uur in via Brightspace op de dag voor het college)

Groep 11: Presentatie